

romantikus jelenetekhez (kétezer kilométerről még ma is megteszi, hogy megpróbál tanítani erre-arra, akkoriban aztán meg még figyeltem is rá jobban): „Én ma megint tanultam valamit, öcsém, amit ugyan tudtam talán, de mindig meglep, amikor újra és újra bebizonyosodik. Mindig a személyiség egésze hódít, nem a külső vagy a belső, nem a duzzadó izom vagy a domborodó öntudat. Hiszen most is, ha tárgyilagosan nézzük a történeteket, a hölgynek talán engem kellett volna választania, hiszen idősebb, érettebb vagyok nálad három évvel (közelebb is az ő korához), talán jobb képű és erőteljesebb testalkatú is vagyok, s az én szellemesnek szánt mondataimat is épp úgy figyelte, mint a tiedet. De mégis téged választott, a te hangodra, a te testzenédre, a te szívmusodra lett érzékennyé az ő személyisége. Érted, öreg? A szerelemben nincs papírforma!”

Talán éppen ezen járt az eszem a vitorlácson elszunnyadva, amikor arra riadtam fel úgy húsz perc múltán, hogy az egyik kapatos frisshajós – nyilván a gyomorkavaró ringatózás miatt – így kiáltott fel benn a kabinban: „Jaj, én mindjárt hányok!”, és átmászva a többiekre indult kifelé. Ha időnk megengedi, talán még imádkoztam volna is, hogy kiérjen. Elképzélhető, miért. De sajnos, a fedélzetig jutott csak, s így a többi időt kora reggelig én már újra egy padon töltöttem a parton, más meleg holmi nem lévén nálam, az újra felforrósuló szerelem belső tüze mellett...

Mi lett a történet vége? Hát mi lett volna? Másnap délelőtt álltam a postán másfél órát, míg felhívhattam a szomszédunkat, aki éppen nem volt italos állapotban, s így fel is vette a telefont (nekik volt a nagy bérházban egyedül), és megkértem, hogy majd este menjen át mihozzánk, kérdezze meg anyámat, kaptam-e képeslapot a Balatonról, s azon van-e utca, házszám, üzenetként. S aztán majd én felhívom valahogyan holnap is, hogy azt a címet nekem lediktálhassa... Ez lett volna az „a” változat. És ha nem jött meg még a levél, akkor másnap-harmadnap megismé-

telhetjük ugyanezt. Addig meg csak elleszek valahogy itt a Balatonon – a lehetséges „b” változat szerint. De akkor én már tudtam, hogy ezek esélytelenek. Hibát halmozzak hibára? Hát inkább kimentem a pályaudvarra („c” változat), felültem az első vonatra, s indultam Pesten át vissza Debrecenbe. Nyolc óra múlva otthon voltam, s másnap megérkezett a képeslap is. A szerelem, lám, nem ismer korlátokat! Csak ennyit akartam elmesélni még, mielőtt kikerestem volna a computeremből, a „Dalok mappája 1968–74” című ciklusból az alábbi verset, amelyet pár hét múlva – az élet játékosága következtében – megírhattam mégis, hogy most ide másoljam e sorok végére. A részleteket úgyis csak a tanúhegyek igazolhatnák. Meg talán Béla bácsi Túra Jolléja, amelyik jól látszik innen a teraszról is a háborgó vízen... Lehet, éppen ez az az ötszemélyes. A vitorlások sokáig élnek, néha az ember emlékeinél is tovább...

Huszonnyolc éves asszonyt szeretek,
húsz évesen – se, s tán kora-öregem,
de összeér az ég a tiszta röggel,
valahányszor magamhoz ölelem!
Kár, hogy csak ritkán tehetem...

Asszonyt szeretni: nagy kíváncsiság –
álmoskönyvek szerint, de ha ébredek,
tényleg mellettem nyújtózik a világ!
Persze sok kis gonosszal és közönnyel:
dolgom legyen dacolni ördögökkel...

Az anyja (nagyanyám korú) mint éber
kurész, őrzi a kis béreletszobát,
és (rossz tréfaként?) közénk fészkel
a két forró fél-takaró alá:
sorsa szebb anyaszerepet róhatna rá!

Hisz mindig felébred, ha rajta át nyúlok,
amitől felsír a szoba mélyén egy mózeskosár...
de hajnalban, ha elalél, asszonyomhoz bújok
a padlón mégis, s indul a néma sikoltozás...
Ő, amúgy, tanító. Engem csak korrepetál.

Sátoraljaújhely, 1969. október.

TURI Gábor Jazznaplóm Amerikából

A jazz nevű szenvedélybetegség 1973 táján fertőzött meg. Gyermekkoromban, az 1960-as években a kis szabolcsi falu, Paszab tanácsházának hangszórójából naphosszat a Pancsoló kisleány és a Csevegő szaxofon szólt, amit aztán a sárospataki gimnáziumban a forgószeleként benyomuló beatzene söpört ki a tudatomból. A jazz a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen jelent meg látóköromben; vele Amerika, a szabadság szimbóluma, álmok elérhetetlennek vélt útjelje.

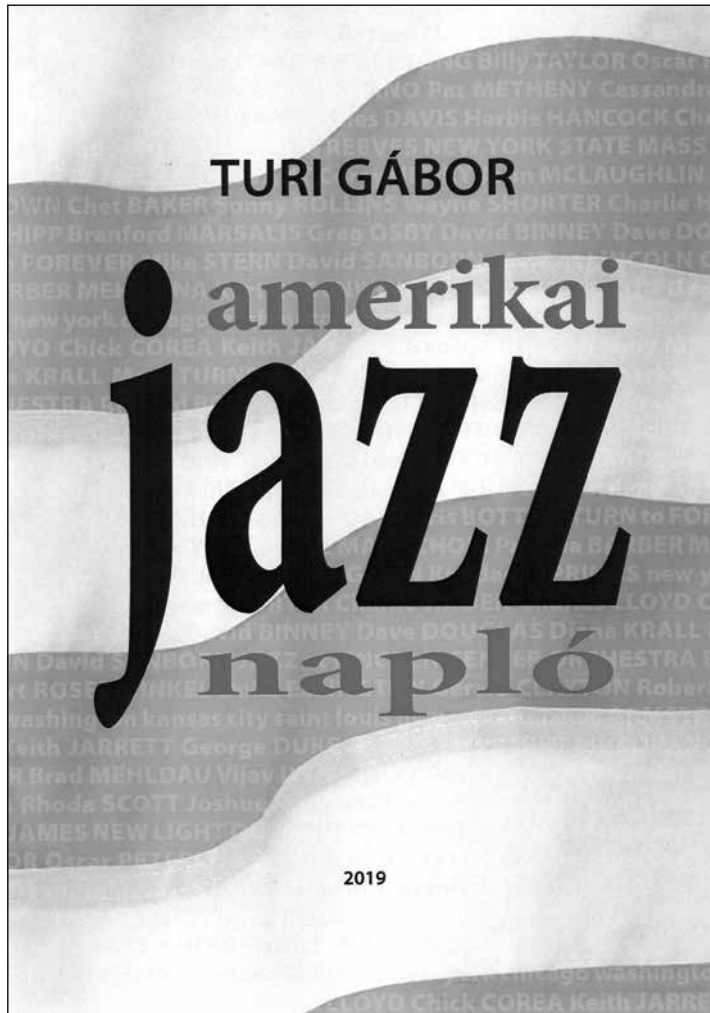
Pályámat újságíróként kezdtem, a kulturális témák között idővel egyre többet publikáltam a jazzról, mígnem 1991-ben arra eszméltem, hogy az óceán fölött száll velem a Boeing az Újvilág felé. Az amerikai National Forum Foundation újságírói ösztöndíjával három és fél hónapot töltöttem Washingtonban és a virginiai Norfolkban. Az úthoz meghatározó élmények, tapasztalatok, kapcsolatok fűződnek, amelyeknek szerepük lett abban, hogy 1998-ban, immár a magyar nagykövetség sajtóattaséjaként, visszakérültem az amerikai fővárosba. A Washingtonban eltöltött négy év alatt alkalmam nyílt feltérképezni az Egyesült Államokat. New Orleanstól Denverig, Chicagótól Los Angelesig sokfelé jártam, gyakran megfordultam New Yorkban, és ahol csak tehettem, kerestem a kapcsolatot a jazzzenével.

Újabb alapos mintavételre 2013-ban nyílt lehetőségem, amikor a Magyar–Amerikai Fulbright Bizottság ösztöndíjával három

hónapot Newarkban, az Institute of Jazz Studies archívumban tölthettem. Kutatásom célja a kortárs amerikai jazz vizsgálata volt három szempontból: a keletkezés (muzsikások, stílusok, irányzatok), a közvetítés (klubok, fesztiválok, lemezkiadók, média) és a befogadás (hely, szerep, megítélés) felől. Száz nap elteltével nagy mennyiségű szöveges és hangzó anyaggal, a jazzélet fontos szereplőivel készített interjúkkal tértem haza.

Az élményekből, tapasztalatokból megszületett könyv több mint két évtizedet fog át: az amerikai jazzel különböző helyeken és módokon történt találkozásaim lenyomata. A dátumozott, többnyire tematikusan csoportosított szövegek nem kötődnek földrajzilag az Egyesült Államokhoz. Helyet kaptak a kötetben amerikai művészek magyarországi koncertjeiről, nálunk is forgalmazott lemezeiről az évek során különböző orgánumban publikált cikkeim, kritikáim szerkesztett változatai is. Meg kell jegyeznem, hogy a korlátozott jazzlehetőségek országában a választás nem mindig önálló elhatározás kérdése: az előadók és a zenék gyakran a hozzáférhetőség, azaz a közvetítők – lemezcégek, koncertszervezők – kínálata alapján kerülnek az érdeklődők látókörebe.

A téma már *A jazz ideje* című könyvemben (Osiris, 1999) hangsúlyos helyet kapott. Ez a mostani kötet kifejezetten a kortárs észak-amerikai jazzt állítja a középpontba. Nem átfogó monográfia vagy szociológiai elemzés formájában; műfaja napló, mert

az írások jelentős része személyes élményekből táplálkozik, s mert a jazz folyamat, amely történetiségében értelmezhető. Szeretném, ha a könyv a szakmán és a jazz elkötelezett hívein kívül az Amerika iránt érdeklődő szélesebb közönséghez is eljutna. Első felének feljegyzései, helyzetrajzai, beszélgetései általánosabb tapasztalatokat rögzítenek, míg a második rész koncertszemléi és CD-kritikái a muzikusok és a zene világába vezetik el az olvasót.

A jazz Észak-Amerika legeredetibb kulturális megnyilvánulásai közé tartozik,

amelynek története egybeforrott az Egyesült Államok utóbbi száz évével. Hallgatása kulcsot adhat az ország megismeréséhez, és viszont: az amerikai élet tanulmányozása közelebb vihet a jazz megértéséhez, befogadásához. Ezért született meg ez a könyv.

(Turi Gábor: Amerikai jazznapló. Gramofon Könyvek, Budapest, 2019. 388 o. ISBN 978-615-81264-2-7. A kötetet a szerzői bevezető közlésével ajánljuk olvasóink figyelmébe.)

MARCZINKA Csaba

Magyar fátum – avagy futball és társadalom

Borsi-Kálmán Béla író, történész, egyetemi tanár és műfordító új könyve a régebbi (2008-ban megjelent) Aranycsapat-könyv kibővített változata. A szerző az Aranycsapat sikereinek társadalmi hátterét elemzi, majd pedig az ezt követő lassú, de feltartóztathatatlan hanyatlás okait vizsgálja, többek között levéltári források, emlékiratok és titkosszolgálati jelentések alapján. E sokrétű – maga és mások által évekig kutatott – forrásanyag segítségével igyekszik megvilágítani a magyar foci fel-emelkedésének s le hanyatlásának történeti és társadalmi hátterét.

Vajon mennyire érvényes a „magyar fátum”-végzettörténet a magyar focira? Vajon hogyan vált a kétszer is (a 20. század harmincas éveinek második felében és az ötvenes években) világszínvonalú magyar labdarúgás a Kádár-korszak második felére és a rendszerváltás időszakára teljesen leszakadt s elmaradott sportággá? (Annyira, hogy pár éve a derék andorrai amatőr válogatottól is sikerült kikapnunk.) Borsi-Kálmánt igazából nem maga a futball érdekli, hanem a mögötte meghúzódó társadalmi-politikai és lélektani mozgatórugók. S nemcsak a magyar labdarúgók lelki-társadalmi motívumai. Erzéketesen ábrázolja (a későbbi győztes) nyugatnémet válogatott társadalmi és pszichológiai motívumait az 1954-es vb-n és a döntőben. Sok helyen szó esik a németek (főleg a keletnémetek, de bizonyos szempontból a nyugatnémetek is) és a magyarok hasonló helyzetéről a második világháborús

vereség után. S főleg arról, hogy mindkét nemzet sokáig elsősorban a sport (különösen a futball) területén próbált revansot venni a történelmi vereségekért.

Számos érdekes információról a szélesebb olvasóközönség először e könyvből értesülhet. Például a Czibor–Puskás viszony bizonyos „intimitásairól” vagy Bozsik 1964-es pár napos őrizetbe vételéről. S sok újat tudhatunk meg a hatvanas évek Fradijáról, elsősorban Albert Flórián és Varga Zoltán pályafutása kapcsán. A hatvanas-hetvenes éveket illetően – főleg a magyar futball hanyatlástörténetét vizsgálva – még nagyobb hangsúlyt kapnak a visszaemlékezések és a titkosszolgálati források. Annál is inkább, mert a magyar futball világát éppen az ötvenes évek végétől (azaz már a Kádár-rendszerben) kezdi teljesen behálózni a titkosszolgálati apparátus. Kádár ugyanis – a más területeken (például a kultúrában) végrehajtott részleges enyhítésekkel, „liberalizálásokkal” párhuzamosan – szorosabb ellenőrzés alá helyezi a sportéletet, elsősorban a labdarúgást és intézményeit. A pártvezető egy központi bizottsági ülésen (levéltári dokumentumokkal igazoltan) kijelenti, hogy „nem kell a világ legjobbjának lenni” és hogy „talán lehetne szerényebben” fogalmazni, ha a magyar foci kerül szóba. E kijelentés pedig sok szempontból eldőnti a magyar futball további sorsát. Megkezdődik a korábbi (Farkas Mihály és Rákosi Mátyás által felépített) intézményrendszer leépítése, szét-